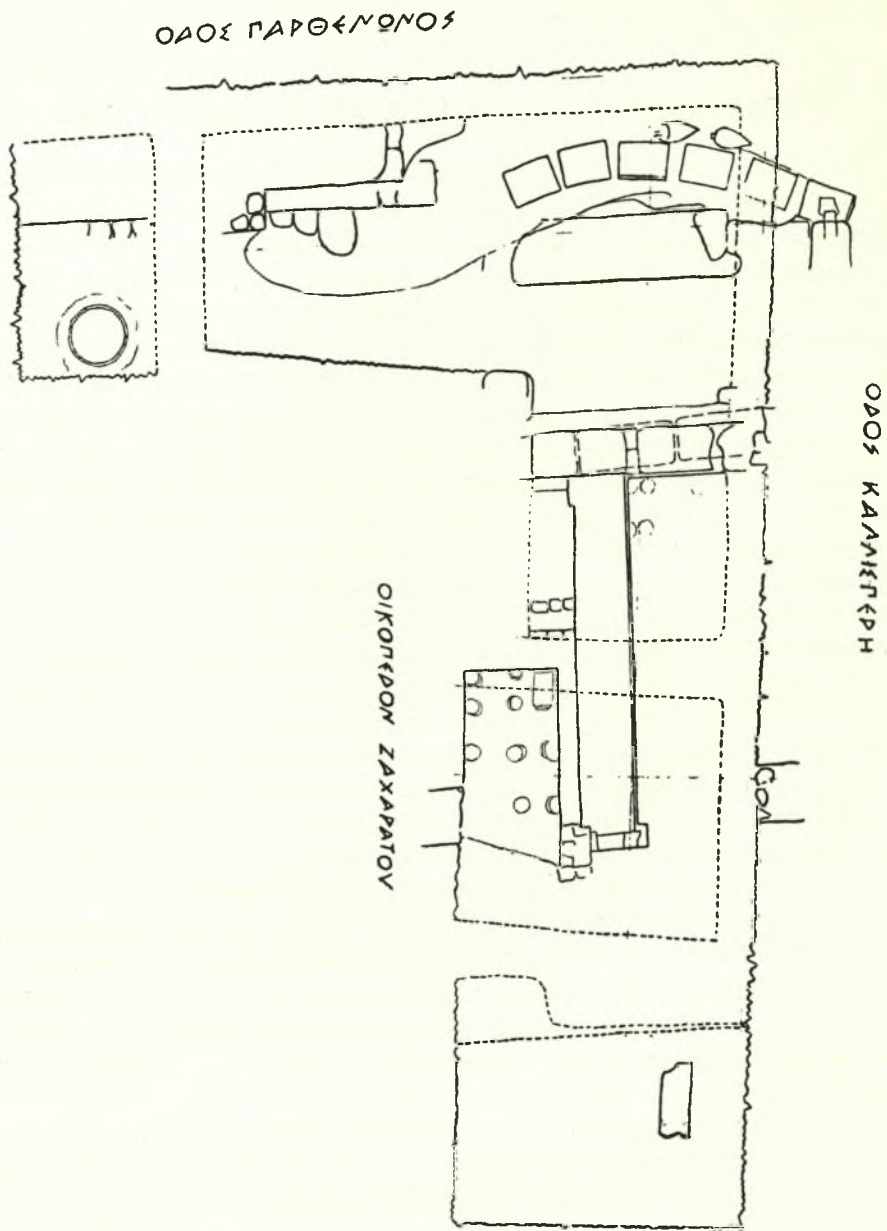

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΖΑΧΑΡΑΤΟΥ

Τὸ οἰκόπεδον Ἀγγελοπούλου χωρίζεται πρὸς νότον διὰ τῆς ὁδοῦ Καλλισπέρη ἀπὸ ἐν οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀθηνᾶς Ζαχαράτου καὶ Ἀφροδίτης Σταμπόλα ἐφ' οὗ ἐπρόκειτο τὸ 1961 νὰ ἀρχίσουν ἐργασίαι ἀνοικοδομήσεως ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Α. Ζαχαράτος καὶ Σία. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου μὲ τὴν διεξαγωγὴν δοκιμαστικῆς ἐρεῦνης, παραιτηθέντος ταύτης τοῦ Ἐφόρου Ἰ. Θρεψιάδη. Αὐτῆς ἀνεπαρκειᾶς τῶν διατεθεισῶν πιστώσεων ἡ ἐρευνα, διεξαχθεῖσα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1961, περιορίσθη κατ' ἀνάγκην εἰς μικρὸν μόνον μέρος τοῦ οἰκοπέδου. Οὕτω ἀνεσκάφησαν μία ζώνη πλάτους 8 μ. κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς (πρὸς τὴν ὁδὸν Καλλισπέρη) καὶ ἄλλη πλάτους 7-8 μ. κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς (πρὸς τὴν ὁδὸν Παρθενῶνος). Εἰς ἐλάχιστα σημεῖα ἡ ἐρευνα ἐφθασεν ἕως τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Βοηθὸς τοῦ γράφοντος εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ὑπῆρξεν ἡ δις Σαμαρᾶ, εἰς δὲ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ὕλικου ἡ δις Γιαννοπούλου. Τὸ σχέδιον ἐξεπόνησεν ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ Ὑπουργείου κ. Μ. Κουρουνώτης (βλ. Σ χ ε δ. σελ. 102). Ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἀποτελέσματα τῆς ἐρεῦνης εἰς τὸ οἰκόπεδον Ζαχαράτου ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις δύο ὑποκαύστων βαλανείου. Ἐξ αὐτῶν τὸ νότιον φαίνεται ὅτι προσετέθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ βόρειος τοῖχος τοῦ ἤτο προσκεκολλημένος εἰς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ ἄλλου ὑποκαύστου. Αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν πλίνθων ἀμφοτέρων τῶν ὑποκαύστων εἶχον σχῆμα κυκλικὸν διαμ. 0,22 - 0,23 μ. καὶ πάχ. 0,05. Εἰς μερικὰ σημεῖα πλησίον τῶν τοίχων εἶχον χρησιμοποιηθῆ ἡμίτομα τοιούτων δίσκων. Πλὴν τούτων εἰς τὸν νότιον χῶρον εὑρέθησαν καὶ ὀρθογώνιοι δίσκοι $0,455 \times 0,24 \times$ (πάχ.) $0,045$ (Πί ν. 37 β).

Εἰς μίαν ὀρισιμένην ἐποχὴν τὰ ὑπόκαυστα ἠχρηστεύθησαν καὶ μετὰ τι διάστημα οἱ χῶροι ἐχρησιμοποιήθησαν ἐκ νέου. Οὕτω εἰς τὸν βορειότερον αὐτῶν ἐσωρεύθη ἐπίχωσις ὕψους 0,88, ἐπ' αὐτῆς δὲ ἐστρώθη δάπεδον ἐξ ἀσβέστου. Τοῦτο ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἄλλης λεπτῆς ἐπιχώσεως πάχους 0,02 ἐπὶ τῆς ὁποίας ἤτο ἐστρωμένον ὠραῖον μωσαϊκὸν μὲ ὑπόστρωσιν ἐξ ὀστρακοκονιάματος (Πί ν. 37 α). Τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο, μέρος τοῦ ὁποίου μετεφέρθη ἤδη εἰς τὸ τζαμί τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ὑπουργείου κ. Χαρ. Μπούρα, παρουσιάζει ὠραίαν καὶ ἀπλὴν διακόσμησιν (Πί ν. 37 γ). Ὑπάρχει ἐν πρώτοις ἐν εὐρῷ ἐξωτερικὸν πλαίσιον μέλαν, μεταξὺ τῶν ψηφίδων τοῦ ὁποίου εἶναι ἀραιὰ κατεσπαρμένα καὶ τινες βαθυπράσινοι ψηφίδες. Ἀκολουθεῖ στενὴ ταινία λευκὴ, ἄλλη εὐρυτέρα μὲ πλοχμὸν ἀπὸ λευκὰ καὶ ἐρυθρὰ στοιχεῖα ἐναλλάξ, στενὴ ταινία βυσσινόχρους καὶ τέλος ὁ εὐρὺς χῶρος τῆς κυρίας διακοσμῆσεως ἐκ συστημάτων μαύρων τετραφύλλων μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι παρεντεθειμένοι ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐδάφους μικροί, μέλανες ἀστερίσκοι. Τὴν ἐποχὴν τῆς διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ παριστωμένης νέας χρήσεως τοῦ χώρου δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν μὲ ἀρκετὴν προσέγγισιν. Εἰς τὴν λεπτὴν ὑπὸ τὸ μωσαϊκὸν ἐπίχωσιν εὕρομεν χαλκοῦν νόμισμα Φαυστίνας τῆς Β', θανούσης τὸ 175 μ.Χ. τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν Διευθύντριαν τῆς Νομισματικῆς Συλλογῆς κ. Εἰρ. Βαρούχα, πρέπει νὰ εἶχε κυκλοφορήσει τὸ ὀλιγώτερον 5 ἔτη, εἰς δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ νοτιωτέρου χώρου παχεῖαν ἐπίχωσιν ἄλλο νόμισμα

Σχεδιογράφημα ανασκαφής οικόπεδου Ζαχαράτου

τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Πίου, κοπῆς 150-151, τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται ἐκυκλοφόρησεν 20 ἔτη τοῦλάχιστον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν συντρέχει κανεὶς λόγος νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἄλλη ὑπῆρξεν ἢ αἰτία τῆς ἐπιχώσεως τοῦ νοτιωτέρου χώρου (τὸ ὅτι δὲν εὐρέθη ἐκεῖ παρά μόνον μία στρώσις ἐπιχώσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεμελίων τῆς κατεδαφισθείσης παλαιότερας οἰκίας Ζαχαράτου) τὸ μωσαϊκὸν δύναται νὰ χρονολογηθῆ με σχετικὴν ἀκρίβειαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 170 καὶ 180 μ.Χ. Συνεπῶς τὸ βαλανεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον τὰ ὑπόκαυστα ἤχρηστεύθη πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὸ οἰκόπεδον Ἀγγελοπούλου ὁμως διεπιστώσαμεν ὅτι ὀλίγον πρὸ τῶν μέσων τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. ἤχρηστεύθη ἔν μεγά κτήριον ἀγνώστου προορισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἀπόστασις τῶν ἐρειπίων ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὑπόκαυστα Ζαχαράτου δὲν εἶναι μεγάλη καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπάτησαν κατὰ τὴν ὑστερορωμαϊκὴν περίοδον οἱ τοῖχοι μεγάλου λουτροῦ, δὲν ἀποκλείεται καθόλου νὰ ἀπετέλεσαν ταῦτα τμῆμα τοῦ ἰδίου μεγάλου βαλανείου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν καὶ τὰ ὑπόκαυστα Ζαχαράτου.

Ἐκ τῶν τοίχων τοῦ βορειωτέρου ἐκ τῶν ὑποκαύστων ὁ δυτικὸς δὲν ἦτο ἐνιαῖος καθ' ὅλον τοῦ ὕψος, διότι τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ μεγάλων πωροπλίνθων, λειψάνων παλαιότερου τοίχου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Δυτικῶς τῶν λειψάνων αὐτῶν εὐρέθη τμῆμα ὑστεροελληνιστικοῦ τοίχου καὶ πέραν αὐτοῦ πῆλινος ἀγωγὸς ἀποτελούμενος ἐκ πηλίνων κεραμίδων τομῆς U, τοποθετημένων ἀνά δύο, τῆς μιᾶς ἀνεστραμμένης ἐπὶ τῆς ἄλλης. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὕψος ἦτο 0,90. Ὁ ἀγωγὸς οὗτος ἦτο ἀσφαλῶς ἡ συνέχεια τοῦ κυρίου κλάδου τῶν εἰς τὸ οἰκόπεδον Ἀγγελοπούλου εὐρεθέντων ὀχετῶν. Παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον καὶ εἰς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν εὐρέθησαν δύο ὄξυπύθμενοι ἀμφορεῖς, ὅπως εἶχον εὐρεθῆ καὶ εἰς τὸ οἰκόπεδον Ἀγγελοπούλου. Εἰς τὸ βορειότατον ἀποκαλυφθὲν σημεῖον τοῦ ἀγωγοῦ εὐρέθη καταλήγων εἰς αὐτὸν εἰς δεύτερος ἀγωγός, ἐξ Α. ἐρχόμενος, ὁ ὁποῖος ὁμως ἔκειτο εἰς ὀλίγον ὑψηλότερον ἐπίπεδον. Ἀπετελεῖτο ἄνω μὲν ἀπὸ ἡμικυκλικῆν κεραμίδα, κάτω ὁμως ἀπὸ πῆλινον ὀχετὸν τομῆς ἀνεστραμμένου Π, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἦσαν μικροὶ κτιστοὶ λίθοι, χρησιμεύοντες διὰ τὴν στήριξιν τοῦ πεταλοειδοῦς καλύμματος. Ὁ ἀγωγὸς οὗτος ἦτο ὡς φαίνεται παλαιότερος. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον τοῦ ἀνασκαφέντος δυτικοῦ τομέως εὐρέθη φρέαρ ἐπισκέψεως ἐπενδεδυμένον μὲ τὰς γνωστὰς πηλίνας κεραμίδας, τὸ ὁποῖον συνήντα ὁ πρῶτος ἀναφερθεὶς ἀγωγός.

Τὸ περισσότερον ἐντυπωσιακὸν κινήτων εὐρημα ὑπῆρξεν ἔν τμῆμα καλύμματος λεκανίδος ρυθμοῦ Kerteh (διαστ. 0,19 × 0,18), τὸ ὁποῖον εὐρέθη ὄχι μακρὰν τοῦ φρέατος (Πίν. 35α). Ἀριστερὰ παρίσταται καθιστὴ ἡ Δήμητρα (ἐρυθρόμορφος). Κρατεῖ σκῆπτρον καὶ στρέφεται ὀπίσω (δεξιὰ) πρὸς τὸν ὄρθιον γυμνὸν Πλούτον (δηλωμένον διὰ λευκοῦ), φέροντα κέρας Ἀμαλθείας (ἐπιχρυσωμένον) ἐξ οὗ ἐκπηδοῦν στάχεις. Ἄλλοι μακροὶ στάχεις ἀνάγλυφοι ἐκπηδοῦν ἐκ τοῦ ἐδάφους μεταξὺ Δήμητρος καὶ Πλούτου. Δεξιὰ σώζεται μέρος ὄρθιας γυναικείας μορφῆς (ἴσως τῆς Κόρης), ἴσταμένης κατενώπιον. Τὸ ἐνδύμα τῆς εἶναι πλούσιον, μὲ ἀναγλύφους λεπτομερείας καὶ λείψανα ἐπιχρυσώσεως. Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ σώζεται ἀνάγλυφος θύρσος, ὁ ὁποῖος ἀνήκεν εἰς μὴ διασωθεῖσαν μορφήν. Δήμητρα καὶ Πλούτος ὑπενθυμίζουν τὴν πελίκην τοῦ Leningrad St. 1792 (βλ. Schefold, UKV, πίν. 35,1—Metzger, Représentations κλπ. πίν. 34,2) ὡς καὶ τὸ ἐν Tübingen E 183 κάλυμμα λεκανίδος (Watzinger, Griech. Vasen Tübingen, πίν. 40—Metzger, πίν. 34,1), ὅπου παρουσιάζεται καὶ ἡ Κόρη.

Γ. ΔΟΝΤΑΣ

α. Κάλυμμα λεκάνης ρυθμού Keritch εκ του οικοπέδου Ζαχαράτου, β. Γεωμετρικός άμφορεύς του τάφου 5

Γ. ΔΟΝΤΑΣ

α. Τμήμα περιρραντηρίου ανατολιζούσης εποχής, β. Τμήμα αρχαϊκού άττικου άμφορέως, γ. Τμήμα αρχαϊκής άττικης όλπης με παράστασιν Διονύσου, δ. Τμήμα μελανομόρφου πάματος εικονίζοντος την θήραν του Καλυδωνίου κάπρου, ε. Έρυθρομ. όστρακα εκ του οικoπέδου Άγγελoπούλου
Γ. ΔΟΝΤΑΣ

α. Τμήμα μωσαϊκοῦ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. εὑρεθέντος εἰς τὸ οἰκόπεδον Ζαχαράτου, β. Τὸ Ν. ὑπόκαυστον τοῦ οἴκου Ζαχαράτου ἀπὸ Α., γ. Τοῖχος 4ου αἰ. ἀπὸ Δ. μετὰ προσθηκῶν τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου

Γ. ΔΟΝΤΑΣ